

SPAVANJE, SAN I SNOVI- ĐENJE

slobodan petrović

U svetu je mnogo pisano o spavanju i ono je čak nazvano blizancem smrti jer metaboliizam opada do 0,25 kalorija u minutu, a to je taman toliko kao kod čoveka koji umire.

Američki istraživači prvi su uredili »laboratorije za spavanje« u kojima su dobrovoljci, uz pristojnu nagradu, dobar obrok i čistu postelju, imali zadatak da spavaju, a istraživanja su obavljena pomoću encefalograma.

Elektroencefalografska ispitivanja otkrila su da se ljudski san sastoji iz niza faza u kojima je potrošnja kiseonika različita. Ukoliko je san dublji, respiratorska izmena gasova u plućima je smanjena. Čim osoba sanja, potrošnja kiseonika je u porastu. Zatim, u toku prva dva časa spavanja telesna temperatura, disanje i krvni pritisak postepeno se smanjuju sve dotle dok spavač ne dospe u najdublju fazu spavanja. I brzina cirkulacije krvi se smanjuje kao i izliv mokraće u bešiku. Pa ipak spavanje nije isključivanje funkcija, već samo prenošenje aktivnosti iz jedne upravne centrale (svesna) u drugu (podsvesna).

Centar u mozgu u kome se dešavaju biohemijske promene i koji »komanduje« spavanjem nalazi se u »moždanom mostu«, kako su pokazali eksperimenti vršeni 1967. godine na fiziološkom institutu Medicinskog fakulteta u Beogradu. Ovo je značajan nalaz koji se može koristiti u neurohirurgiji pri amputaciji tumora ili kod onih povreda mozga koje sprečavaju da dođe do sna.

Čoveku bi se učinilo da se san razvija u velikom luku od dubokog sna iz koga uspavana osoba izronjava lagano ili se naglo budi. Međutim, san pre liči na talase jer se najčešće kreće u ciklusima. Prvi period traje od sat i po do dva časa, zatim nastupa jedan interval od deset minuta lakog sna, kako tvrdi dr Džoe Kamija, direktor odeljenja za istraživanje sna pri Čikaškom univerzitetu. U prvoj fazi mišićna aktivnost je sasvim opuštena, a električna aktivnost mozga je usmerena na san. U drugoj fazi mišićna aktivnost je opuštena, buđenje je lako i u tome je paradoksalni san. Mozak funkcioniše kao u budna čoveka, puls je povremeno ubrzan, disanje je intenzivno, a oči se stalno pokreću iz zatvorenih kapaka.

Godine 1953., profesor Čikaškog univerziteta, doktor Nataniel Klajtman ispitivao je snove elektroencefalografom, koji je nekoliko godina ranije u jeni konstruisao nemački neurolog Hans Berger. I Klajtmanov asistent, dr Judžin Azerinski, je primetio da, uz promene u ritmu disanja i otkucajima srca, zaspala osoba sklopljenih očiju pokreće očne jabučice u toku snevanja (u nauci je to nazvano REM — rapid eye movements — brzi pokreti očiju).

Način pokretanja očiju, za vreme snevanja, bio je u čvrstoj vezi s snom. Jedan snevač, na primer, koji je pokretao očne jabučice za vreme sna, naviše i naniže, izjavio je, posle buđenja, da je sanjao kako posmatra balon u letu iz koga su izbacivali letke. Drugi je brzo kretao očne jabučice levo i desno i kasnije je objasnio da je »gledao« igru tenisa. To pokretanje jabučica je induktor vizuelnih predstava, jer čovek u snu »prati« događaje. Ali, istovremeno, čovek i emocionalno reaguje u snu kao i na javi: smeje se i plače. Međutim, ako bi probudili spavače deset minuta kasnije, tj. posle »paradoksnog sna«, mnogi bi zaboravili svoje snove.

Profesor Klajtman tvrdi da se snovi ne odigravaju u baš tako kratkom vremenskom intervalu od nekoliko trenutaka, kao što neki naučnici misle, već se poneki snovi odvijaju istom brzinom kao i događaji u stvarnosti, ili bar traju osam do trideset minuta. Međutim, francuski istoričar Mori, koji je živio u prošlom veku, sanjao je da ga je, posle duge prepirke, Revolucionarni sud osudio na smrt. Odveden je dvokolicom do gubilišta, dželat mu je vezao ruke i kada je osetio udar sekire po vratu, on se trgao iz sna i video da je ukrasna letva sa kre-

veta udarila po vratu. Dakle, ovaj san je proizvod jednog munjevitog procesa.

Stari Heleni su verovali da duša u snu napušta telo i polazi na put, kao u smrti; sada je dr Klajtman pronašao da postoji nešto nalik na »noćnu šetnju duše«, a to su raznovrsni stadijumi spavanja. Zdrava osoba sanja u četiri faze u toku noći. Prva faza je lak san, vrlo kratak i na encefalogramu se pokazuje samo »škrabotine«. Posle nekoliko minuta počinje druga faza ili normalan san koji traje 20 minuta i ispisuje linije nazvane »vretene sna«. Treći period nastupa posle 25 minuta sa izraženim »delta-talasisima« i to je prvi dubok san; a četvrta faza traje do 30 minuta i praćena je besvesnim stanjem sa ubrzanim »delta-talasisima«. Posle jednog sata nailazi nova faza sna koji se odlikuje povišenom aktivnošću mozga, i na encefalogramu se pokazuju linije karakteristične za budno stanje pre utapanja u san. Pun ciklus traje oko 60 do 90 minuta; a svaki čovek, u toku noći, sanja tri do

pet sna, samo što većina ljudi do zore zaboravi snove, a možda baš i stoga što se oni relativno brzo smenjuju; mnogi tvrde da uopšte i ne sanjaju.

Većina ljudi je ubeđena da spava mirno »kao jagnje«, da su prosto nepomični. Međutim, utvrđeno je da apsolutno mirovanje ne traje duže od desetak minuta. Ljudi srednjih godina učine preko 53 pokreta, žene 46, a mladi svet 38. Broj pokreta je manji u prvom periodu sna.

Potreba za spavanjem i snom

Sekspir je san nazvao »balzomom duše«, filosof Sopenhauer ga je osetio kao »privremeni danak smrti«. Pjesnik Šiler je uzbuđeno rekao da su glad i ljubav osnovni pokretači sveta. Pa ipak, tiha snaga sna daleko je jača. San vlada svetom, čovečanstvom.

Jednu trećinu svog života čovek provede u spavanju. Spavanje je »slatko okrepiljenje« kako je rekao helenski tragičar Euripid. Ali spavanje je »danguba«, kao što primećuje savremeni građanin. Pa ipak, ni genijalni pronalazač Tomas Edison nije uspeo da iskoreni »lošu naviku« spavanja, jer je san jedini način za efikasnu regeneraciju organizma i odmor mozga.

San oporavlja i leči. San je osnovni stimulus, pored svih ostalih lekova, za duševne bolesti. Ali je san, možda, i neka vrsta droge i bekstvo od života i njegovih tegoba, povratak u majčino okrilje. Kod zdravih ličnosti zadatak sna je da »održava živo biće«, kako je primetio još drevni mislilac Aristotel.

Nedostatak spavanja može da uništi funkciju cerebralnog korteksa — centra viših mentalnih sposobnosti: mišljenja, pamćenja i mašte. U svakom eksperimentu videlo se da posle prvih 24 sata nespavanja, svi učesnici postaju vidno nervozni, imaju povećan apetit, mnogima oslabi sluh, javlja se vrtoglavica, smanji se osetljivost za dodir, zatim se gubi pamćenje i na kraju počinju halucinacije. Ali je poznato i to da članovi sekte zenbudista mogu da meditiraju bez napora po pet dana i noći.

Godine 1896. izvršen je ogled sa tri osobe, i one nisu spavale 90 sati. Godine 1923. rekord je bio 115 časova, a 1964. godine američka studentkinja Rendi Gardner ostala je budna 252 časa. Čak je i dr Klajtman, uz ogroman napor, uspeo da ne spava 180 časova. Oči su ga pekle i sve je video dvostruko.

Asistent dr Klajtmana dr Vilijem Dent, psihijatar na Medicinskom fakultetu Stenfordovog univerziteta u Kaliforniji, napravio je još jedan krupan korak dalje. On je ispitanike budio onog trenutka kad bi počinjao REM-period. Ljudi su posle nekoliko dana pokazali vidne promene u ponašanju: mirni i tihi postali su razdražljivi i svadalice. Zaključak je: san je kao i spavanje neophodna biološka potreba.

U nameri da objasne neophodnost organizma za snom, nicali su razne teorije i hipoteze. Još u 19. veku francuski fiziolog Klod Bernar je smatrao da se san javlja zbog slabljenja cirkulacije krvi u mozgu. Švajcarski naučnik Eduard Klapared je mislio da je san instinkt kojim se organizam spasava od iscrpljenosti.

Jedna teorija zastupa gledište da se u mozgu skupljaju štetni hemijski sastojci kao neka »supstancija umora«, i to dovodi do pospanosti. Spavanje i san oslobađaju mozak ovih hipnotika, koji su se pojavili u krvi čoveka pa je stoga umoran. Ovo shvaćanje je demantovao ogled sovjetskog fiziologa Petra Kuzmiča Anohina. Ogled je vršio sa dve srasle blizanke koje su imale zajednički krvni, a odvojeni nervni sistem. Devojčice su spavale u razno vreme, znači, nisu u pitanju hipnotoksini koji cirkulišu u krvi već sam nervni sistem.

Nauka će, možda, jednog dana uspeti da izvrši, da ga nazovemo, »hemijsko čišćenje« mozga pomoću nekih pilula ili injekcija, pa bi, u tom slučaju, spavanje kao odmor, bar na dosadašnji način, postalo izlišno ili bi se makar vreme spavanja znatno skratilo.

Značenje i teorije snova

Prilikom ispitivanja dečijih snova, pokazalo se da je ispunjenje želja u najjednostavnijem obliku zajedničko svakom snu. Deca spavaju i sanjaju slatkiše i pobjede u igri sa vršnjacima, i njihovi snovi su otvoreni i iskreni.

U mladosti se mnogo uči, a snovi su redovni pratilac učenja, kako tvrde američki istraživači dr Ramon Grünberg i dr Luis Bredžer. U toku spavanja sređuju se dnevni utisci, a kako mladi uglavnom uče, to oni više i sanjaju od starijih. Inteligentna lica buđnije sanjaju i u snu »emotivno uče«. U snu se razmatraju problemi iako čovek toga nije svestan. Stoga je ujutru mnogo što šta jasnije.

Ruska škola Ivana Petroviča Pavlova smatra da svaki san zavisi od spoljnih uslova, od sredine u kojoj je zaspala osoba. Spavači su stimulisani, u Moskovskom institutu, za san raznim zvučnim, taktilnim i mirisnim dražima. Čak su i snopovi svetlosti upravljani na pojedine delove tela. Na primer, ako se na obraz stavi sud sa ledom ili vrelom vodom, spavač može da usni hodanje po snegu ili kupanje u kadi. Mladić kome su zaplitali i rasplitali prste, sanjao je da krpki pocepano odelo.

Još je 1894. godine Francuz Alber Lemoan pokazao da je sud sa vrelom vodom stavljen ispod stopala jednog usnulog čoveka izazvao san u kome se ovaj penje uz Vezuv. Ujed komarca se doživljuje kao ubod nožem, a miris cveća inspiriše san za šetnju po bašti.

Jedan od prvih naučnih radova o snu napisao je, krajem 19. veka, Francuz Hervey Sen Denis. On je naredio da ga noću bude iz najdublje sna. Beležio je snove i povezao ih sa nadražajima koji su dolazili do njegovih čula: miris, muzika, hladovina, dodir. Čitao je da su se stari egipatski sveštenici uspavljivali uz muziku, horove i kađenje, pa je i sam posuo maramicu određenim mirisom i izazvao san: letovao je u jednom divnom zamku punom cveća. Dakle, Denis je objasnio kako spavač može, po svojoj volji, da utiče na snove. Savremena istraživanja govore u prilog ovom shvatanju i potvrđuju njegov zaključak da čovek sanja samo ono što zna i što je sadržaj rizične njegovog pamćenja.

Psihijatar Sigmund Frojd upoznao je u Parizu znamenitog neurologa Šarkoa, koji je koristio hipnozu u lečenju neuroze. Frojd je i sam počeo da koristi hipnozu, a potom je stvorio novi način tzv. metod slobodnih asocijacija. Naime, pacijent bi pričao o svemu što mu prolazi kroz glavu bez obzira na redosled, logičnost, etičku i estetsku stranu tog njegovog filma. Jednom rečju treba da, bez ustezanja i stidljivosti, pusti traku svog »magnetoskopa« koja će lekaru da otkrije mnoge značajne elemente na koje je pacijent, tokom prohujalog vremena, zaboravio. Preko ovog metoda Frojd se zainteresovao i za snove svojih pacijenata. Sve više se uveravao u značaj sna za razumevanje života bilo zdravih ili bolesnih ljudi. San je postao jedna od najvažnijih karika u lancu koja otkriva razvoj, na primer, neurotičnog oboljenja.

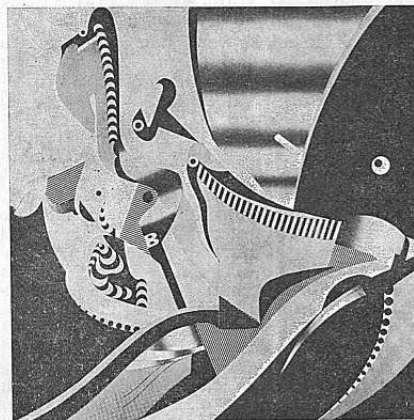
Tumačenje snova postaje nov naučni metod koji je omogućio da se dublje prodre u potisnuto, skriveno područje ličnosti, u najdublje regione podsvesnog. San je za psihanalizu jedan od dnevničkih fenomena koji u simboličnom, prikrivenom obliku otkriva zbiljanja u psihu bolesnika. U svom delu »Tumačenje sna« Frojd je pokazao kako se prodire u nesvesnu sferu neurotičara, u prikrivene motive njegove delatnosti. Sadržaj

u snevanom filmu ne odvija se slučajno, već je determinisan u jednom pravcu. San ima svog režisera i scenografa — u afektu — pa se baš zbog toga često briše svaka logička veza i uzročnost. Slike se ređaju, predstave zgušnjavaju, pomeraju i izopačuju, ali su emotivno povezane. Gube se granice između subjekta i objektivne stvarnosti. Ličnost se cepa i spaja sa drugim osobama pa čak i sa predmetima. Brišu se granice između vremena i prostora, pa se ono što je bilo meša sa željama rezervisanim za budućnost. Stoga mnogima izgleda da sanjaju »koješta« i svoje snove odbacuju kao nešto krajnje besmisleno. Na primer, neko sanja da leti kao ptica. Svašta! Međutim, čim počne da diše lakše i slobodnije, čim je telo u boljem položaju, u snu može i da se leti.

San se deli, prema Frojdu, na manifestni sadržaj sna, na ono slikovito događanje u snu koga se sećamo posle buđenja, i na one misli li težnje koje su skrivene, latentne. San ispunjava često primitivne, nagonске težnje kao na primer — potreba za hranom i utoljavanjem žeđi. U svakom slučaju, ne postoji neka osobita duhovna aktivnost u snu koja se bitno razlikuje od dnevnih razmišljanja i briga, skrivenih i neispunjenih želja, pa su mnogi snovi produženje sanjarija, a fantastičnost u snovima je omogućena odsustvom intelektualne i voljne kontrole.

Podsvesni deo ljudskog bića služi se nekim mehanizmom da prikrije pred svesću nagonске težnje. Na primer, sukob sa prijateljem prikazuje se u manifestnom snu kao lomljenje ruke. Slikovito predstavljanje raznih simbola u jednoj slici sna, kao što je, recimo, zmija — muški polni organ, dolazi pod uticaj društvenog morala i lične savesti. Pošto je nemoguće sprečiti naviranje potisnutih želja, to se u snu preobražava prvobitni sadržaj snova u simbole. Nezgodne i delikatne situacije transformišu se u simbole. Dakle, nagon traži zadovoljenje protiv moralnih načela te se razvija nejasna, konfliktna, zamršena situacija u snu koja zahteva stručnu analizu pri čemu treba voditi računa o okolnostima u kojima se san projektovao i o samoj ličnosti koja sanja. Pojedini simboli, za razne ljude, mogu imati specifična značenja. Polazeći od Frojdove i Adlerove analize, profesor dr Dž. Halfild, je pokušao da objasni izvesne simbole. Na primer, krokodil — u snu duševno poremećene ličnosti označava ženu. Orao — to je simbol ambicioznih osoba. Konj — označava moć, vitalnost i uspeh u poduhvatima.

Tradicionalne teorije o snovima Sigmunda Froida i Karla Gustava Junga počivale su na tezi da su životinje, na primer, samo simboli nesvesnih, animalnih snaga u čoveku. Sada su savremeni američki istraživači dr Kalvin Hol i dr Robert Van de Kastl, u knjizi »Analiza sadržaja snova«, pokazali da sve osobe koje pretežno sanjaju o glistama i vodenim životinjama, nemaju uravnoteženu i dovoljno zrelu, čvrstu psihu. Iznose sadr-

žaje velikog broja snova žena i muškaraca uz veoma detaljnu i stručnu analizu.

Zene često sanjaju da su u zatvorenoj prostoriji, vide druge osobe; uočavaju odelu i boje. Ređe su agresivne u snovima, više su raspoložene prema muškarcima mada ne govore o seksualnoj angažovanosti. Akt porođaja trudnice preskaču i obično sanjaju da su već rodile krupnu bebū, nekad deformisanu, a i mrtvu. Često je dete već veliko, hoda i govori.

Snovi muškaraca su više avanturistički, sa fizičkim nasiljem prema nepoznatom muškarcu. Često je izraženo pitanje profesije i razni vidovi pomoći drugome. Zene su u snovima muškaraca prisutne kao seksualne partnerke.

Životinje, u snovima i žena i muškaraca se javljaju u 7,5% slučajeva. Samo žene sanjaju pse, mačke i konje, a muškarci ptice, pse i konje. Od životinja u 48%, kod muškaraca, nije bilo sisara, a kod žena ih je bilo u 32%. Hol i Kastl misle da veći procenat snova u kojima se javljaju sisari ukazuje na snažniju psihičku zrelost ličnosti.

Profesor eksperimentalne medicine na Lionskom univerzitetu, Mišel Zuve, suprotstavio se svojom teorijom učenju psihoanalitičara. Njegova je teza: u snovima se uvećava dnevno, svesno ponašanje; mozak u snu tenira postupke. Dakle, san nije pasivno, besvesno stanje, nego aktivan, promenljiv proces sastavljen od više faza koje se međusobno smenjuju.

Zuve je uspeo hirurškim putem da deblokira upravljačke komande mozga, pa su mačke u snu frkale i grebale kao budne. U snu se životinje bore, brane i igraju. Pas u snu cvili, kevdje, reži i laje. Ako ga probudimo, pas je nekako smušen i tek se kasnije pribere. Opiti sa mačkama dokazali su da i one imaju REM-fazu i kada su buđene pre snova, pokazale su veliku razdražljivost i apetit. A da i životinje sanjaju nepobitno je utvrdio dr Carls Vogan sa Pitsburškog univerziteta.

Terapija snom

Zdrav i dobar san svakako je jedan od prvih uslova valjanog zdravlja. Neki su dugo voleli da spavaju kao, recimo, Gete i Kant, a drugi kratko kao Napoleon i Edison. Stvar navike i potrebe organizma.

Nemački lekar Kurt Vajdner otkrio je da spavanje predstavlja pravi lek. On je čak obolele od gripa lečio — spavanjem.

Lečenje u psihijatriji spavanjem poznato je od davnina, i danas se primenjuje u mnogobrojnim klinikama. Koristi se i elektro-mašina za uspavljivanje, koja radi pomoću slabih udara struje i oni se prenose na oči i potiljak pacijenta. Sovjetski hirurzi koriste često ovaj aparat umesto narkoze. Aparat je primenjen i u lečenju astmatičara, osoba sa poremećenim krvotokom, nervoznih i iscrpljenih osoba.

Snovidenja i predskazanja

Kada su ljudi, ne znajući mnogo o prirodniim pojavama, drhtali u strahu od svake njihove manifestacije, misterija sna bila je povod različitog sujeverja. U nekim narodima bilo je čak zabranjeno probuditi zaspaloga, jer njegova duša neće moći da se »vрати« u telo ako je otišla negde suviše daleko. Čak nije bilo dozvoljeno uspavanog premestiti na drugo mesto, jer duša neće moći da pronađe svoje telo.

Kroz sadržaj snova čovek je, odvajkada, pokušavao da pronikne u svoju sudbinu, jer je nekad davno verovao da mu snove šalju bogovi kao svoju poruku, kako je govorio pesnik Homer. U Sparti su specijalni činovnici — efori, prilikom rešavanja teških državnih pitanja, odlazili u hram na spavanje da bi u snu »videli« pravilna rešenja.

Verovanje u snove učvršćeno je povremenim podudaranjem događaja, u životu, sa predstavama, u ranijim snovima. Recimo, ruski seljaci su verovali da sanjanje mrt-

vih roditelja predkazuje loše vreme, nepogodu. Profesor Leonid Vasiljev je ovo, svoje vreme, objasnio tako što pred loše vreme ljudi spavaju dubljim snom i zbog toga u snu iskrsavaju sećanja iz davnina, a tamo caruju predstave iz detinjstva u kome roditelji dominiraju.

Snovi su često, nastavljači svesnih dnevnih razmišljanja. Kada se mozak oslobodi svakodnevnih briga, dolaze »nadahnuta« rešenja o kojima se inače danju revnosno razmišlja. Na primer, Dante je u snu zamislio »Božanstvenu komediju«. Puškin je mnogo »pevao« u toku spavanja. Iz nemirnih snova Roberta Luisa Stivenzona rodio se čuveni roman »Dr Džekil i mr Hajd«. Engleski pesnik Semjuel Tejlor Kolridž je u snu ispevao sva 54 reda epske pesme »Kubla kan«.

Poznat je primer Dimitrija Ivanoviča Mendeljejeva kome je san pomogao da stvori periodni sistem. Nobelovac Nils Bor, fizičar, u snu je doživeo model atoma. Elias Hou je svojim snom rešio problem — gde da se probuši rupica na igli za šivaču mašinu. Poznati egiptolog Karl Brugt je u snu našao rešenje za neke hijeroglifne. Hemičar August Kekile fon Stradonic sanjao je zmijsku kako je svoj rep uhvatila i to mu je pomoglo da pronađe formulu benzola. Dr Fridrih Benting, profesor fiziologije na univerzitetu u Ontariju, vrlo umoran od spremanja predavanja o dijabetesu zaspao je pred zoru i usnuo fiziološki proces za dobijanje insulina. Hirurg Fridrih fon Esmark u snu je sagledao podvezivanje operisanih udova. Dakle, kada naučnik, muzičar ili pesnik nađe u snu rešenje nekog problema, komponuje sonatu ili speva odu, to znači da su svi elementi za ostvarivanje ovih dela postojali u njegovom duhu, a san ih je samo realizovao. Ovo potvrđuje primer italijanskog kompozitora i violiniste Đuzepea Tartinija, koji je rođen u Piranu a školovao se u Kopru. Jedne noći mu je u snu davo svirao na violini neku divnu sonatu. Čim se probudio, Tartini je zabeležio i dao joj ime »Đavolji triler«. Znači da je Tartini u snu dovršio stvaralački proces i melodiju, o kojoj je ranije razmišljao, pretvorio u sonatu.

Snovi, kao vesnici bolesti, razlikuju se od običnih snova po tome što su učestali, nametljivi i neprijatni po sadržaju. Na primer, ako lekar u avijaciji otkrije da pilot stalno sanja katastrofe, neće mu dozvoliti da neko vreme leti, nego će mu preporučiti da se prvo dobro odmori, a možda i leči ako su njegovi snovi simptomi neuroze.

O dijagnostičkim mogućnostima snoviđenja govorili su još antički lekari Hipokrat i Gaten. Oni su zapazili da haotični snovi signaliziraju da je organizam već oboleo. To je, zapravo, inkubacioni period bolesti. Savremena medicina zna da angina, grip, čir u želucu i gastritis mogu da se ispolje u snoviđenjima samo jedan dan pre oboljenja. Pegavi tifus i trbušni najavljuju se u snovima i nedelju dana ranije. Povišeni pritisak prepoznaje se u snovima dva-tri meseca pre oboljenja, a neurotični poremećaji i po nekoliko meseci unapred. Na primer, osoba sanja da je zaronila u vodu, ili se zadržano penje, ili joj nešto teško pada na glavu, ili je muči tesan kaput — sve je to znak zapaljenja pluća, plućne maramice, bronhitisa, tuberkuloze. Sovjetski naučnik Kasatkin zapazio je da srčana oboljenja najavljuju oni snovi u kojima se pada u neku provaliju, a želudačni poremećaji se vezuju za snove sa pokvarenom hranom, kao, recimo, razna jela sa mesom ili ribom.

Profesor Artur Sapiro, direktor Univerzitetske klinike u Bruklinu (Engleska), kaže da izvesni snovi mogu biti ponekad u uzročnoj vezi sa nekim bolestima. Kao primer navodi da se zubobolja u snu manifestuje pre nego što se ona stvarno konstatuje, odnosno kada je svest registruje i kada se već i vidljivo ispolji.

Lako je shvatiti da su snovi proizvod aktivnosti celokupnog ljudskog organizma (bića), bilo da su u pitanju biofiziološki procesi ili intelektualno delovanje.

šest pesama

tomaž šalamun

Sanjao sam
o guskama islikanoj
škrinji.

Brašno
u nju dovezao je
tanker.

Ledene piste
okrenule su se zajedno s
tankerom.

i, potom —
ne znam kako —
ponovno je

stala
vaza na prekrivku
škrinje.

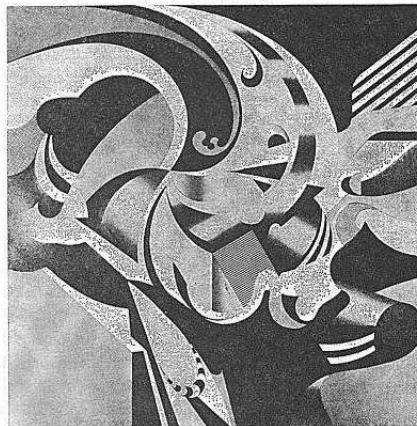
Oko čitaoca
na tornju zrno je
maka.

I kao
silosi, u kojima
su —

tamni namazi
uljane boje — od
juga do zapada

taj se
trougao vrti.
Tri četvrtine

ostaju
bijele. Ptice se odmaraju
kao nepismeni.

U Srednjoj
Evropi bog je
snijeg.

Crni —
kao od ilovače —
dojure

snučari
drugih kultura.
Bace

u provaliju
šimšir. Noć utapkavaju
strojevi.

A istovremeno
dok se ljuļaju, himne
zadrže prozori.

Peharnik
s bijelim vrčem
na pladnju

ide po pijesku
sitnim
koracima.

Crta,
ramenom crta
po zraku

liscicu,
nesvjesno. Čulno

zanjiše ručku
pladnja, zaustavi se
i zalulja.
Razdijeli

se
kao bljesak, kao mreža,
svjesno.

Slušam suhu
grudu
noći,

koju prinese
bog na
okno. Začuden

sam pred tim
strojem. Oči su
ispile

srebrne
doline.
Krcakaju.

Duhovi su
organizirani
ljudi.

Išao sam dolje.
Prvi put sam vidio dva
bića

i poljubio sam ih
u usta. Sred noći bili su
židovi kuća

oker.
Kao transformatorska
stanica

pojeo sam
i proširio
materiju. Ja sam

grlo
svijeta u kojem se
topi ljepak

Preveo sa slovenačkog:
Josip Osti